

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ЯЧМЕНИК МАРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 378:[[373.5.011.3-051:[811+821].161.2]]:07(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Семеног Олена Миколаївна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри української мови
і літератури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Іванова Тетяна Вікторівна,
Маріупольський державний університет,
професор кафедри соціальних комунікацій;

кандидат педагогічних наук
Циганок Оксана Олександрівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
старший викладач кафедри української
літератури, українознавства та
методик їх навчання.

Захист відбудеться 5 липня 2019 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 4 червня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах потужного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та системи масмедіа як фундаментальної складової гуманітарної безпеки Української держави зростають вимоги до професійної діяльності вчителя української мови і літератури. Заклади загальної середньої освіти потребують учителя, котрий глибоко усвідомлює цінності медіаосвіти у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді, володіє технологією відбору і критичного аналізу безпечної й особистісно значущої медіаінформації різних видів і жанрів, проводить уроки, гурткову роботу, виховні заходи з використанням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти. Важливість професійних і особистісних рис актуалізує необхідність удосконалення підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури ґрунтуються на положеннях міжнародних документів (Паризька декларація ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (2014), Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003)), Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013), Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016).

Теоретичну основу дослідження становлять праці, в яких обґрунтовано положення щодо формування інноваційної особистості в умовах неперервної професійної освіти (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.); гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, А. Литвин, Є. Машбиць, Н. Морзе, Л. Тимчук, О. Спирін та ін.); теоретико-методичні засади медіаосвіти (О. Волошенюк, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Мастерман, Л. Найдьонова, Г. Онкович, В. Різун, Н. Чичеріна, І. Чемерис, О. Федоров та ін.); педагогіки вищої школи (В. Бугрій, О. Єременко, Г. Ніколаї, А. Сбруєва, А. Ткаченко та ін.); професійної підготовки педагогів (Н. Бідюк, О. Козлова, О. Заболотна, Ю. Лянной, В. Курок, О. Міхеєнко, О. Огієнко, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч, О. Чашечникова та ін.); різні аспекти мовної, літературної, методичної підготовки, професійної компетентності вчителів-словесників (Л. Базиль, С. Жила, С. Іць, Л. Мацько, О. Караман, О. Копусь, О. Куцевол, С. Омельчук, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко, О. Циганок, В. Шуляр та ін.).

Дослідниками визначено специфіку формування медіаосвітньої компетентності учителів суспільно-гуманітарних дисциплін (М. Імерідзе), музики (З. Коневшинська), викладачів інформатики (І. Наумук), розвитку медіакультури вчителів (І. Колеснікова), підготовки майбутніх учителів-філологів (О. Георгіаді), викладачів технічних дисциплін (П. Саварин) до застосування медіатехнологій, майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти (О. Кравчишина) у

професійній діяльності. Водночас у наукових працях малодослідженою є проблема підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Вивчення досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці закладів вищої педагогічної освіти дало змогу виявити *суперечності*, зокрема, між:

- підвищенням вимог закладів середньої освіти до якості професійної діяльності вчителів української мови і літератури в умовах зростання ролі медіаосвіти в суспільстві та недостатньою обґрунтованістю моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності;

- необхідністю цілісної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та відсутністю обґрунтованих педагогічних умов означеного процесу;

- потенційними можливостями професійно орієнтованих дисциплін, гурткової роботи, педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та традиційним навчально-методичним забезпеченням освітнього процесу.

Актуальність означеної проблеми, її соціально-педагогічне значення, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України «Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти» (реєстраційний номер 0107U000269), комплексного дослідження кафедри педагогіки «Інноваційні підходи до управління якістю освіти» (реєстраційний номер 0113U004660), кафедри української мови «Ефективні технології навчання і контролю якості знань у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців» (реєстраційний номер 0113U004663) Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 5 від 30.05.2013 р.), погоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.) та уточнено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 12 від 28.12.2015 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. Схарактеризувати поняттєвий апарат дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

2. Виявити стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності в педагогічній теорії і практиці.

3. Розробити і теоретично обґрунтувати модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та обґрунтувати педагогічні умови її реалізації.

4. Розробити і впровадити навчально-методичне забезпечення моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

5. Експериментально перевірити ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічні умови її реалізації.

Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань дослідження використано комплекс **методів** науково-педагогічного дослідження: *теоретичні*: аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, систематизація законодавчих, нормативно-освітніх документів, наукових джерел – з метою уточнення сутності ключових понять дослідження, виявлення стану розробленості означеної проблеми; моделювання – для розробки й теоретичного обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; структурно-логічний аналіз – для виявлення педагогічних умов реалізації означеної моделі; порівняльний аналіз і класифікація – для визначення структурних компонентів, критеріїв, показників, рівнів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; систематизація, узагальнення, структурування – для розробки навчально-методичного забезпечення означеної підготовки; *емпіричні*: діагностичні (анкетування, тестування, бесіда, спостереження, вивчення продуктів дослідницької діяльності студентів) – з метою з'ясування рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний етапи) – з метою визначення ефективності моделі та педагогічних умов її реалізації; *методи математичної статистики*: обробка експериментальних даних, їх кількісний та якісний аналіз для встановлення їх достовірності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої педагогічної освіти, що охоплює взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний (мета, завдання, наукові підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, системний, текстоцентричний, праксеологічний,

інформаційний), компоненти, загальнодидактичні та специфічні принципи), змістово-процесуальний (етапи, зміст, форми, методи, засоби); діагностувально-результативний (критерії, показники, діагностувальний інструментарій, рівні) та обґрунтовано педагогічні умови реалізації означеної моделі у процесі професійної підготовки (забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності) та експериментально перевірено їх вплив на рівень сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; визначено зміст понять «підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності», «готовність майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності»; з'ясовано сутність компонентів (когнітивний, праксеологічний, особистісний), критеріїв (знаннєвий, діяльнісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний) та рівнів (високий, середній, низький) готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності;

– *уточнено* зміст понять «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура», «засоби медіаосвіти», «використання засобів медіаосвіти», «професійна діяльність майбутніх учителів української мови і літератури»;

– *удосконалено* навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності;

– *подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи організації освітнього процесу, спрямованого на формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні у процес професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури навчально-методичного забезпечення, що містить робочі навчальні програми варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», посібник «Медіакультура вчителя-словесника», тестові завдання з медіаграмотності, пам'ятку щодо критичного аналізу медіатекстів, пакет завдань медіаосвітнього спрямування для педагогічної практики, програму наукового гуртка з медіакультури, блог викладача «Медіаграмотність» (<https://mediaspaceteacher.blogspot.com/>), професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-словесника» у соціальній мережі (<https://www.facebook.com/groups/1544313565646322/>).

Результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, у професійному розвитку і саморозвитку майбутніх учителів, у практиці роботи вчителів-словесників у закладах загальної середньої освіти, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес закладів вищої освіти, а саме в Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (№ 1442/1 від 18.06.2018 р.), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/753 від 26.06.2018 р.), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01-15/03/921 від 27.06.2018 р.), Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (довідка № 1582 від 18.06.2018 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №68-18-443 від 18.06.2018 р.), Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (довідка № 03-28/02/1484 від 21.05.2018 р.), Університет сучасних знань (довідка № 33/1 від 18.06.2018 р.), Херсонський державний університет (№ 25-31/977 від 12.06.2018 р.), ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (№ 1472/02 від 27.06.18).

Апробація отриманих результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних*: «Мова як світ світів: граматики і поетика української мови» (Київ, 2013), «Освіта дорослих у контексті сталого розвитку» (Київ, 2014), «Професійна підготовка студентів-філологів в контексті полипарадигмального наукового знання» (Суми, 2014), «Вплив нових медіа: міждисциплінарний підхід» (Одеса, 2014), «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (Суми, 2015), «Використання медіатехнологій у підготовці вчителів: європейський та вітчизняний досвід» (Глухів, 2015), «Слобожанська весна: методичні пошуки та знахідки» (Суми, 2015, 2017, 2018), «Концептуальні проблеми модернізації сучасної системи освіти» (Вінниця–Бар, 2016), «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій» (Київ–Суми, 2017), «Methodology of Modern Research» (Ajman, UAE, 2017), XV International scientific conference «Millennium science» (Morrisville, USA, 2018), «Культуромовна особистість фахівця у ХХІ столітті» (Суми, 2018), *міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях* пам'яті професора О.П.Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2013); *усеукраїнських*: «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2014), Педагогічних читаннях, присвячених пам'яті С. У. Гончаренка (Київ, 2014), присвячених пам'яті О. С. Дубинчук (Київ, 2014), «Українська мова: науково-освітні виміри» (Суми, 2014, 2015), «Тарас Шевченко і національне виховання сучасного вчителя» (Київ, 2015), «Модернізація структури та змісту початкової освіти на засадах компетентнісного та комунікативного підходів» (Глухів, 2015), «Упровадження концепції національно-патріотичного виховання в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів» (Суми, 2015), «Формування національно-мовної особистості в контексті багатоступеневої національної освіти» (Умань, 2016), «Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського джерело формування українськомовної особистості» (Умань, 2016), «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» (Суми, 2017, 2018), «Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми, 2017, 2018), «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад»

(Київ, 2018), «Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах євроінтеграції» (Івано-Франківськ, 2018); «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства» (Київ, 2018); у *міжвузівському науково-методичному вебінарі* «Науковий наставник як українська мовна особистість» (Суми, 2017); *обласних науково-практичних семінарах* «Енергетика Шевченкового слова у вихованні української мовної особистості» (Суми, 2014), «Університет III тисячоліття: виклики сьогодення та перспективи розвитку» (Суми, 2014); на звітних наукових конференціях Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ, 2013, 2014, 2015). Результати дослідження доповідалися та здобули позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Публікації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 19 публікаціях, з них: 2 розділи монографій, 5 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 3 – у міжнародній наукометричній базі Index Copernicus), 2 публікації у наукових зарубіжних виданнях, 1 стаття у науковому вітчизняному виданні, 7 праць апробаційного характеру, 2 програми навчальних курсів, 1 навчальний посібник.

Особистий внесок здобувача в роботах, написаних у співавторстві, полягає у визначенні медіаосвітнього компонента культуромовної підготовки майбутніх учителів [8]; у підготовці програми, методичного забезпечення занять з тем 1, 3–7, додатків [17].

Структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (340 найменувань, із них 18 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг роботи становить 358 сторінок, із них основного тексту – 191 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, показано ступінь його розроблення, зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вказано особистий внесок дисертантки, подано відомості про впровадження й апробацію результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності як науково-педагогічна проблема»** схарактеризовано поняттєвий апарат дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; виявлено стан розробленості означеної проблеми, з'ясовано педагогічний потенціал засобів медіаосвіти у професійній діяльності вчителя-словесника; визначено компоненти готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; розкрито наукові підходи щодо підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Систематизація та узагальнення міжнародних та загальнодержавних документів у сфері медіаосвіти, наукових джерел (А. Литвин, О. Волошенюк,

В. Іванов, Л. Найдьонова, Г. Онкович, В. Різун, О. Федоров, Ю.Усов та ін.) засвідчують, що визначення понять «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура» залишається дискусійним. Медіаосвіту в контексті проблеми дослідження уточнено як невід'ємну складову освітнього процесу, що спрямована на формування медіаграмотності та медіакультури особистості. Поняття «медіаграмотність» окреслено як сукупність теоретичних знань з медіаосвіти і практичних умінь майбутнього вчителя української мови і літератури сприймати і критично аналізувати медіаінформацію різних видів і жанрів, створювати і використовувати у навчанні мовно-літературних предметів педагогічно доцільні медіаосвітні продукти (медійні тексти). Поняття «медіакультура» охарактеризовано як культуру взаємодії майбутніх учителів-словесників із мас-медіа, їх здатність бути носіями медіакультурних цінностей, реалізовувати громадянську позицію.

Узагальнення і систематизація наукових джерел дозволило визначити поняття «підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності» як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів. Поняття «готовність майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності» охарактеризовано як інтегроване особистісне утворення, що охоплює сукупність медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовно комунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі.

Засоби медіаосвіти окреслено як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання. Поняття «використання засобів медіаосвіти» визначено як організацію і забезпечення освітнього процесу на основі різних засобів мультимедіа, власних медіаосвітніх продуктів і критичного аналізу медіатекстів.

На основі аналізу, синтезу, зіставлення, систематизації виявлено стан розробленості проблеми дослідження в педагогічній теорії і практиці. Використання структурно-логічного аналізу дозволило узагальнити міжнародні та загальнодержавні документи з інформатизації та медіаінформаційної грамотності, вивчити елементи зарубіжного досвіду (США, Великобританія, Німеччина та ін.) і виокремити міждисциплінарний дискурс, що включає дослідження в галузі медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики, виявити найбільш значущі ідеї для професійної діяльності і підготовки майбутніх учителів-словесників (інтегровані програми з медіаосвіти, інтеграція медіаосвіти у фахові дисципліни, в гурткову роботу, спеціальні навчальні курси).

Аналіз законодавчих, нормативних освітніх документів, праць науковців (В. Кремень, Л.Мацько, М. Пентилюк, О.Семенов, В.Сидоренко та ін.), вивчення практичного досвіду дали змогу з'ясувати, що професійна діяльність сучасного вчителя української мови і літератури підпорядкована реалізації стратегічних завдань реформування загальної середньої освіти, упровадженню нового навчально-методичного забезпечення мовно-літературних предметів, у т.ч. засобами медіаосвіти, спрямована на формування творчої особистості громадянина України з інноваційним типом мислення, креативними здібностями й активною життєвою позицією. Водночас результати анкетування, бесід, спостереження засвідчили, що в роботі вчителів-словесників загалом зберігаються традиційні підходи до професійної діяльності.

З урахуванням теоретичних положень медіапсихології (Л. Найдьонова, Н. Череповська та ін.), аналізу шкільних програм виокремлено педагогічно доцільні засоби медіаосвіти для використання майбутніми вчителями української мови і літератури в роботі з учнями середнього шкільного віку: словники, шкільна газета, презентації; колаж, рекламний буклет; теле-, радіопроекти, кінофільми, мультфільми; мережеві (соціальна мережа, блог, Інтернет-сайти, онлайн-конференція, форум); технічні (телефон, планшет, диктофон, комп'ютер).

На основі структурно-логічного аналізу визначено компоненти готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: когнітивний, праксеологічний, особистісний.

Доведено, що підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності здійснюється з урахуванням особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного підходів.

Таким чином, у розділі схарактеризовано поняттєвий апарат дослідження; виявлено стан розробленості проблеми дослідження у педагогічній теорії і практиці; доведено, що професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності у закладах вищої педагогічної освіти є спеціально організованим, компетентнісно орієнтованим освітнім процесом; умотивовано необхідність розробки моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

У другому розділі **«Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності»** виявлено стан підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; подано характеристику педагогічних умов її реалізації; розроблено навчально-методичне забезпечення досліджуваного процесу.

Структурно-логічний аналіз нормативно-правових документів професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (навчальних планів, навчальних та робочих програм навчальних дисциплін професійно орієнтованого й вибіркового циклів, практичного досвіду) засвідчив, що освітній процес,

самостійна, індивідуальна робота недостатньою мірою спрямовані на підготовку до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Для діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності було визначено критерії та показники: знаннєвий (показник: грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)), діяльнісно-комунікативний (показники: уміння комунікації; уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт); мотиваційно-ціннісний (показники: мотивація до успіху; критичний стиль мислення; здатність до саморозвитку і рефлексії). Встановлено кількісні та якісні характеристики рівнів готовності майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності й виявлено загалом середній та низький рівні означеної готовності. З'ясовано педагогічні можливості професійно орієнтованих дисциплін, гурткової роботи, виробничої практики в підготовці майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

На основі методу моделювання розроблено й теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої педагогічної освіти (рис. 1). Модель охоплює три взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний, змістово-процесуальний, діагностувально-результативний.

Теоретико-методологічний блок передбачає постановку мети, завдань, враховує положення наукових підходів (особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного), загальнодидактичних та специфічних принципів (системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, особистісної активності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекотологічний та ін.); увиразнює уявлення про спрямованість освітнього процесу на підготовку майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Виокремлено компоненти готовності майбутнього вчителя-словесника: когнітивний, праксеологічний, особистісний.

Змістово-процесуальний блок увиразнює практичну реалізацію моделі: етапи (мотиваційний, дослідницький, інтегративний), зміст підготовки («Фахова українська мова», «ІКТ», «Педагогіка», «Психологія», «Методика навчання української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», варіативні курси «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника»), традиційні та інноваційні форми (лекції-візуалізації, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота, науковий гурток, практика, тренінги, наукові заходи), загальні та специфічні методи (дослідницький, проблемний, інтерактивні (метод проєктів, аналіз медіатекстів, метод інтерактивних вправ, створення медіапродуктів та ін.)), засоби (технічні, програмні, мережеві (соціальні мережі, блоги, Інтернет-сайти, вебінари, форуми, Youtube), креолізовані (фотографії, комікси, рекламні буклети, шкільні газети), аудіовізуальні (теле-, радіопрограми, кінофільми, мультфільми)).

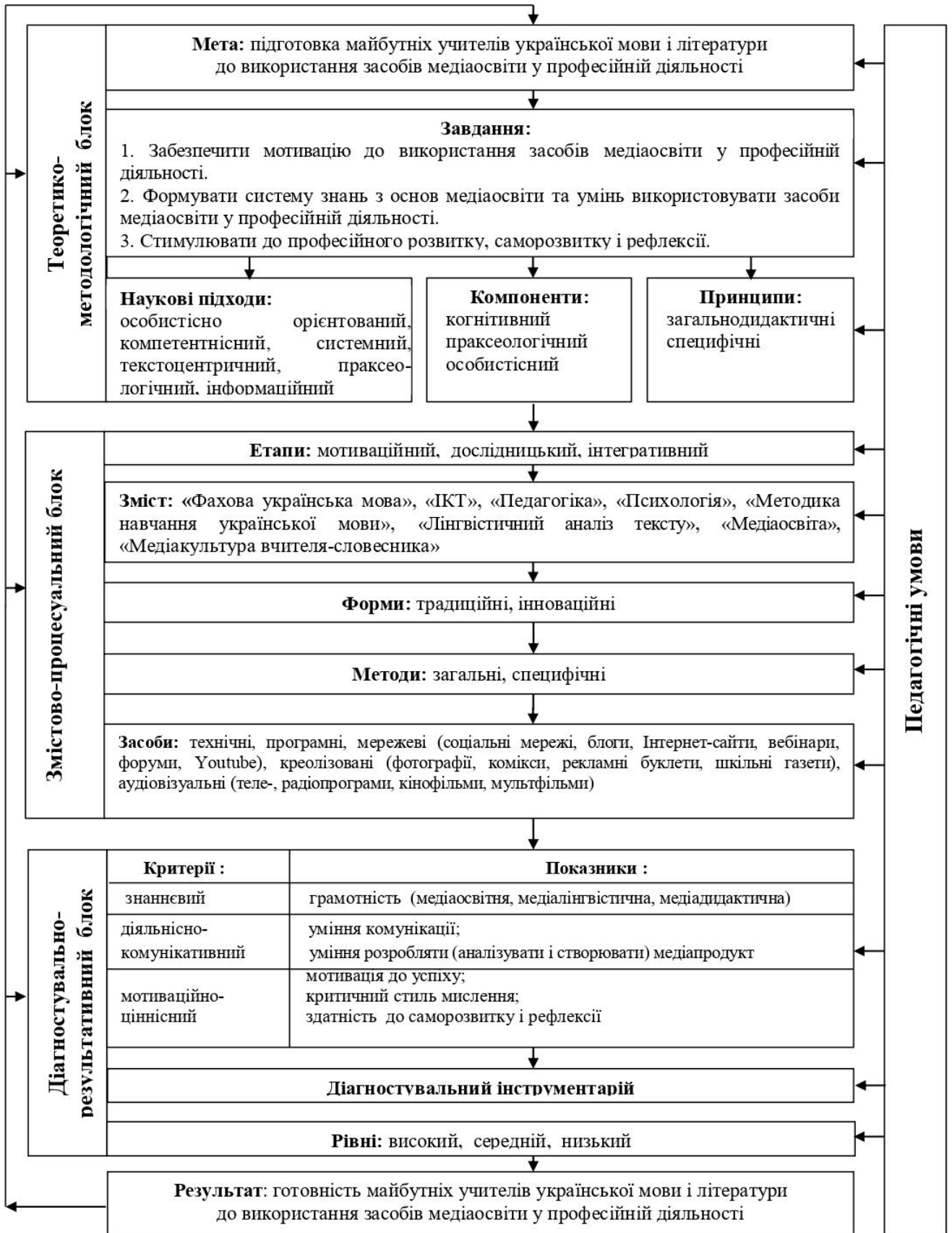

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації

На основі методів систематизації, узагальнення і структурування розроблено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, що охоплює робочі навчальні програми варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», посібник «Медіакультура вчителя-словесника», тестові завдання з медіаграмотності, пам'ятку щодо критичного аналізу медіатекстів, пакет завдань медіаосвітнього спрямування для педагогічної практики, програму наукового гуртка з медіакультури, блог викладача «Медіаграмотність», професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі.

У діагностувально-результативному блоці моделі з урахуванням положень компетентнісного й текстоцентричного підходів представлено діагностувальний інструментарій оцінювання сформованості рівнів готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за критеріями: знаннєвим – авторський тест «Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)», аналіз середніх за критерієм Ст'юдента; діяльнісно-комунікативним – тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона (адаптований автором), аналіз середніх за критерієм Ст'юдента, авторський тест оцінки умінь створювати медіапродукт; мотиваційно-ціннісним – тест-опитувальник «Мотивація особистості до успіху» А. Реана (адаптований автором), авторський опитувальник «Критичний аналіз медіатексту», методика Л. Бережнкової «Діагностика рівня професійного саморозвитку».

На підставі структурно-логічного аналізу обґрунтовано педагогічні умови реалізації моделі підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, а саме: забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Таким чином, у розділі розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, яку представлено як структуровану систему взаємозумовлених та взаємопов'язаних блоків (теоретико-методологічного, змістово-процесуального, діагностувально-результативного), поетапна реалізація яких на основі дотримання педагогічних умов та впровадження авторського навчально-методичного забезпечення уможливила досягнення очікуваного результату – сформована готовність майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації» розкрито особливості організації та проведення педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній

діяльності та педагогічних умов її реалізації; проаналізовано й узагальнено результати педагогічного експерименту.

Для перевірки ефективності розробленої моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації було проведено педагогічний експеримент, що відбувався в природних умовах на базі закладів вищої педагогічної освіти. На різних етапах педагогічного експерименту брало участь 558 респондентів, у т.ч. 372 студентів 1–4 курсів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література), 42 викладачі педагогічних університетів, 145 учителів-словесників закладів загальної середньої освіти Сумської області.

Формувальний експеримент було проведено у 2013 – 2018 рр. на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Херсонського державного університету, Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. В експерименті брали участь 215 студентів-філологів (контрольна (КГ) – 114 студентів, експериментальна (ЕГ) – 101 студент), орієнтовно однакові за рівнем успішності. Навчання в ЕГ на відміну від КГ тривало з урахуванням визначених педагогічних умов, використанням розробленого навчально-методичного забезпечення.

Проведення експерименту включало реалізацію мотиваційного, дослідницького, інтегративного етапів.

На мотиваційному етапі реалізації моделі пріоритету надавали забезпеченню інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення студентів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, створення системи знань з основ медіаосвіти та вмінь використовувати засоби медіаосвіти у професійній діяльності. Використання праксеологічного та інформаційного підходів забезпечило формування аналітико-інтерпретаційних, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних умінь у процесі опанування мовних, психолого-педагогічних, інформаційно-комунікаційних дисциплін та авторського варіативного курсу «Медіаосвіта». Результативними виявились лекції (постановка проблемних питань; включення елементів евристичної бесіди), практичні заняття (виконання завдань медіаосвітнього змісту на перевірку умінь аналізувати, узагальнювати, аргументувати), індивідуальна робота з е-словниками, лінгвістичними інтернет-ресурсами, медіатекстами програм радіо і телебачення. Використання системного та особистісно орієнтованого підходів забезпечило взаємозв'язок навчальних занять і позанавчальних заходів та їх зорієнтованість на підготовку культуромовної особистості майбутнього вчителя, на саморозвиток та рефлексію студентів.

У позанавчальній діяльності довів ефективність гурток із медіакультури, діяльність якого скеровували на формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки в соціальній мережі.

На дослідницькому етапі заняття з нормативного курсу «Лінгвістичний аналіз тексту», авторського варіативного курсу «Медіакультура вчителя-

словесника» спрямовували на оволодіння студентами культурою роботи з медійним текстом різних видів та жанрів (газетного, журнального, інтернет (сайти, блоги, форуми, інтернет-видання та ін.), що сприяло підготовці критичного есе, проектів із медійної комунікації та нетикету, медіаосвітніх квестів. Нормативний курс із методики навчання української мови було доповнено питаннями медіадидактики, формування медіатеки до уроків та гурткової роботи. Участь студентів на заняттях гуртка з медіакультури в імітаційно-моделюючих іграх, тренінгах, майстер-класах «Використання QR-коду на уроці рідної мови», «Google – платформа медіаосвітньої діяльності вчителя», «Топ-10 онлайн-інструментів для ефективного уроку з української мови», дискусіях із запрошенням фахівців, у конкурсах соціальних проектів, у підготовці університетської газети забезпечувало формування текстово-жанрових, мовнокомунікативних умінь.

На інтегративному етапі (4 курс) особливу увагу було приділено формуванню умінь студентів аналізувати, створювати і використовувати авторські медіаосвітні продукти (медіатексти) у процесі гурткової роботи (мультимедійні презентації в соціальній мережі Фейсбук, електронний проект «Мовосвіт». відеоролики з основ академічної культури, розвитку культури медіагігієни) і педагогічної практики (плани-конспекти уроків, формування відеотеки до уроків, занять шкільного гуртка, виховних заходів). Доведено, що позааудиторна робота (проведення предметних тижнів факультету, підготовка профорієнтаційних заходів (свято української писемності, Міжнародний день рідної мови, конкурс «Мій університет – моя гордість» та ін., участь у вебінарі) сприяли усвідомленню цінностей медіаосвіти у формуванні культуромовної особистості учнівської молоді, її соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

Використання розробленого діагностичного інструментарію дозволило виявити динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за кожним показником (табл. 1).

Результати педагогічного експерименту підтвердили значне зменшення кількості студентів ЕГ із низьким рівнем сформованості кожного з компонентів готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Водночас збільшилася кількість респондентів, які мають високий рівень сформованості кожного з компонентів означеної готовності, що підтверджує зафіксована позитивна динаміка за показниками: грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична) – на 18,8%, уміння комунікації – на 19,8%, уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт – на 26,7%, мотивація до успіху – на 20,8%, критичний стиль мислення – на 20,1%, здатність до саморозвитку і рефлексії – на 13,9%. У КГ також відбулися незначні зміни – позитивна динаміка складає від 3,5% до 10,5%, але результати поступаються динаміці в ЕГ. Отже, на рівні значущості 0,05 за статистичними оцінками підтверджено ефективність моделі формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

**Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів української мови
і літератури до використання засобів медіаосвіти
у професійній діяльності в ЕГ і КГ, у %**

Критерій та показник	Методика статистичної оцінки	Рівні сформованості	ЕГ	КГ
Знаннєвий критерій				
Грамотність (медіаосвітня, медіалінгвістична, медіадидактична)	Тест за блоками питань (авторський)	низький	-19,8	-13,2
		середній	1,0	2,7
		високий	18,8	10,5
Діяльнісно-комунікативний критерій				
Уміння комунікації	Тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона	низький	-24,7	-6,1
		середній	5,0	0,9
		високий	19,8	5,2
Уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт)	Тест (авторський)	низький	-28,7	-13,2
		середній	2,0	9,7
		високий	26,7	3,5
Мотиваційно-ціннісний критерій				
Мотивація до успіху	Питальник А. Реана	низький	-25,7	-10,5
		середній	4,9	3,5
		високий	20,8	7,0
Критичний стиль мислення	Питальник авторський	низький	-20,1	-13,2
		середній	0,1	2,7
		високий	20,1	10,5
Здатність до саморозвитку і рефлексії	Методика Л. Бережнкової	низький	-18,8	-10,6
		середній	4,9	5,3
		високий	13,9	5,3%

Узагальнення теоретичного пошуку й експериментальної перевірки моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. Схарактеризовано поняттєвий апарат дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Підготовку майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності визначено як цілісний педагогічний процес у взаємозв'язку навчально-пізнавальної, науково-дослідної, практичної складових, що спрямований на формування готовності здійснювати навчання мовно-літературних предметів, гурткову роботу в закладах загальної середньої освіти з урахуванням педагогічно доцільних засобів медіаосвіти та індивідуальних особливостей учнів. Готовність майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності охарактеризовано як інтегроване особистісне утворення, що охоплює сукупність медіаосвітніх знань, аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовно комунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, особистісних якостей, необхідних для ефективного використання педагогічно доцільних засобів медіаосвіти в освітньому процесі. Медіаосвіту в контексті проблеми дослідження уточнено як

невід'ємну складову освітнього процесу, що спрямована на формування медійної грамотності та медіакультури особистості. Засоби медіаосвіти окреслено як інноваційні дидактичні інструменти організації і забезпечення освітнього процесу, технічні, програмні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, що сприяють ефективному вирішенню професійних завдань з формування компетентної мовної особистості школяра, його соціалізації, морального, громадянського, естетичного виховання.

2. Виявлено стан розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Узагальнено міжнародні та загальнодержавні документи з інформатизації та медіаінформаційної грамотності, зарубіжний досвід і виокремлено міждисциплінарний дискурс, що включає дослідження в галузі медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики, виявлено найбільш значущі ідеї для професійної діяльності і підготовки майбутніх учителів-словесників (інтегровані програми з медіаосвіти, інтеграція медіаосвіти у фахові дисципліни, гурткову роботу, спеціальні навчальні курси).

Визначено компоненти готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності (когнітивний, праксеологічний, особистісний), що характеризуються власною структурою і змістовим наповненням. Когнітивний компонент включає обізнаність із теоретичними основами медійної освіти, знання культури дослідницької роботи з медіатекстом різних видів і жанрів, педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, знання медіакомунікації, особливостей використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. До праксеологічного компонента віднесено сформованість аналітико-інтерпретаційних, текстово-жанрових, мовнокомунікативних, інформаційно-технологічних, проектувальних умінь, що сприяє вмілому користуванню інформаційно-комунікативною технікою, критичному тлумаченню, створенню і використанню студентами авторського медіаосвітнього продукту (медіатексту) у процесі гурткової роботи і педагогічної практики. Особистісний компонент передбачає сформованість позитивної мотивації, емоційно-ціннісного ставлення, здатності бути носієм медіакультурних цінностей, критичного осмислення майбутньої професійної діяльності з використанням засобів медіаосвіти, прагнення до безпечної та ефективної взаємодії із різними суб'єктами освітнього процесу за допомогою засобів медіаосвіти, здатність до професійного розвитку, саморозвитку і рефлексії.

Доведено, що підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності здійснюється з урахуванням особистісно орієнтованого, компетентнісного, системного, текстоцентричного, праксеологічного, інформаційного підходів.

З'ясовано, що освітній процес, самостійна, індивідуальна робота недостатньою мірою спрямовані на підготовку майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Визначено з урахуванням сутності компонентів готовності майбутнього вчителя української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності критерії (знаннєвий, діяльнісно-комунікативний,

мотиваційно-ціннісний), показники та рівні (високий, середній, низький) означеної готовності.

3. Розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої педагогічної освіти. Модель містить взаємопов'язані блоки: теоретико-методологічний (мета, завдання, наукові підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, системний, текстоцентричний, праксеологічний, інформаційний), загальнодидактичні та специфічні принципи (системності, цілісності, особистісного розвитку, міждисциплінарної інтеграції, інтерактивності, самостійної пізнавальної діяльності, студентоцентризму, текстоцентризму, розвитку критичного мислення, технологічності, естетичної вартісності медіатекстів, лінгвоекотологічний)); змістово-процесуальний (етапи, зміст, форми, методи, засоби); діагностувально-результативний (критерії, показники, діагностувальний інструментарій, рівні), реалізується поетапно (мотиваційний, дослідницький, інтегративний), а результатом її реалізації є сформована готовність майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Ефективність розробленої моделі підтверджують такі педагогічні умови: забезпечення інтеграції змісту медіаосвіти у фахові дисципліни з метою формування позитивної мотивації до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом; створення і використання студентами власного медіаосвітнього продукту у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

4. Розроблено і впроваджено навчально-методичне забезпечення моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації, що включає робочі навчальні програми варіативних курсів «Медіаосвіта», «Медіакультура вчителя-словесника», посібник «Медіакультура вчителя-словесника», тестові завдання з медіаграмотності, пам'ятку щодо критичного аналізу медіатекстів, пакет завдань медіаосвітнього спрямування для педагогічної практики, програму наукового гуртка з медіакультури, блог викладача «Медіаграмотність», професійно зорієнтовану сторінку «Медіакультура вчителя-словесника» в соціальній мережі. Доведено, що запропоноване навчально-методичне забезпечення підтверджує ефективність означеної моделі і педагогічних умов її реалізації.

5. Експериментально перевірено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічні умови її реалізації. Доведено, що в експериментальній групі виявлено суттєву позитивну динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Найбільшої динаміки на високому рівні в експериментальній групі набув показник «уміння розробляти медіапродукт» – на 26,7%, у контрольній групі означений показник зріс на 3,5%. Виявлено значну динаміку в абсолютному

вимірі в ЕГ для низького рівня показника «уміння комунікації» – на 24,7%, натомість в КГ – на 6,1%. Отже, на рівні значущості 0,05 за статистичними оцінками підтверджено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти як інструменту формування метапредметних компетентностей обдарованих учнів.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора
Розділи монографій

1. Ячменик, М. М. (2015). Моніторинг якості лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. У О. Семеног (Ред.). *Лінгвістична підготовка майбутніх фахівців: ефективні технології навчання і моніторинг якості*. (сс. 133-156). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

2. Ячменик, М. М. (2017). Медіатехнології сучасного заняття. У О. Семеног (Ред.). *Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців*. (сс. 113-138). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Yachmenyk, M. M. (2014). Media education of future native language teachers: experience of Germany and Ukraine. *Comparative Professional Pedagogy: Scientific Journal*, 4 (2), 110-115.

4. Ячменик, М. М. (2015). Інтегрований спецкурс із медіакультури в підготовці майбутнього вчителя-словесника: досвід Сумського педагогічного університету. *Естетика і етика педагогічної дії*, 12, 184-195.

5. Ячменик, М. М. (2018). Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до застосування засобів медіаосвіти у професійній діяльності: методологічні підходи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 4, 143-151.

6. Ячменик, М. М. (2018). Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4, 237-249.

7. Ячменик, М. М. (2018). Підготовка майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: розробка моделі та її експериментальна перевірка. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5, 281-293.

Публікації у наукових зарубіжних виданнях

8. Семеног, Е. Н., Ячменик, М. М. (2017). Медиаобразовательный компонент языковой подготовки будущих учителей украинского языка и литературы: лингвопраксеологический подход. *The Top Actual Researches in Modern Science: III International Scientific and Practical Conference*, 4, 77-81.

9. Yachmenyk, M. M. (2018). The means of media education in professional work of teachers of the ukrainian language and literature. *Millennium Science: IV International Scientific Conference*, 177-181.

Стаття у науковому вітчизняному виданні

10. Ячменик, М. М. (2013). Становлення та розвиток медіаосвіти за кордоном і в Україні. *Українське мовознавство*, 43/1, 372-376.

Праці апробаційного характеру

11. Ячменик, М. М. (2014). Застосування нових медіа учителями-словесниками у професійній діяльності. *Вплив нових медіа: міждисциплінарний підхід: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 92-95.

12. Ячменик, М. М. (2015). Особливості викладання курсу «Медіакультура вчителя-словесника» у Сумському педагогічному університеті. *Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Суми, 63-66.

13. Ячменик, М. М. (2015). Досвід використання вчителями української мови і літератури засобів медіаосвіти. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник матеріалів XII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань*, 6 (10), 200-203.

14. Ячменик, М. М. (2017). Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів: із досвіду роботи над студентськими проектами «Мій університет – моя гордість». *Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Суми, 214-217.

15. Ячменик, М. М. (2017). Медіаосвітній компонент у підготовці майбутніх учителів-словесників. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції, 1*. Суми, 180-183.

16. Ячменик, М. М. (2018). Медіакультура як складова академічної культури майбутніх учителів-словесників. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених*. Суми, 113-115.

Навчальний посібник

17. Семенов, О. М., Ячменик, М. М. (2015). *Медіакультура вчителя-словесника: навчальний посібник*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Навчальні програми

18. Ячменик, М. М. (2015). *Медіакультура вчителя-словесника: програма навчального курсу*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

19. Ячменик, М. М. (2016). *Медіаосвіта: програма навчального курсу*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Ячменик М. М. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2019.

У дисертації здійснено узагальнення і практичне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Схарактеризовано поняттєвий апарат

дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. Виявлено стан розробленості досліджуваної проблеми. Розроблено і теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та обґрунтовано педагогічні умови її реалізації. Розроблено і впроваджено навчально-методичне забезпечення моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації. Експериментально перевірено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель української мови і літератури, засоби медіаосвіти, підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, готовність майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, модель, педагогічні умови.

Ячменик М. М. Подготовка будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2018.

В диссертации осуществлено обобщение и практическое решение проблемы подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности. Охарактеризован понятийный аппарат исследования проблемы профессиональной подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности. Виявлено состояние разработанности исследуемой проблемы. Разработана и теоретически обоснована модель подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности и обоснованы педагогические условия ее реализации. Разработано и внедрено учебно-методическое обеспечение модели подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности и педагогических условий ее реализации. Экспериментально проверена эффективность модели подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности и педагогических условий ее реализации.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель украинского языка и литературы, средства медиаобразования, подготовка будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности, готовность будущих

учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности, модель, педагогические условия.

Yachmenyk M. M. Training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2019.

In the thesis the problem of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity is generalized and practical solution is proposed. The conceptual apparatus of the study of the problem of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity is characterized. The state of development of the problem of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity in pedagogical theory and practice is determined. The model of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity is developed and pedagogical conditions of its implementation are substantiated. The model contains interconnected units: theoretical-methodological (purpose, tasks, methodological approaches (personality-oriented, competence, systems, text-centric, praxeological, informational), general-didactic and specific principles, content-procedural (content, stages, forms, methods, means), diagnostic-resultative (criteria, indicators, diagnostic tools, levels, expected results), is implemented in stages (motivational, research, integrative), and the result of its implementation is formed readiness of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity. The effectiveness of the developed model is confirmed by the following pedagogical conditions: ensuring integration of the content of media education in professional disciplines in order to create a positive motivation to use media education means in professional activity; mastering by students of culture of research work with media text; creation and use by students of their own media education product in the process of educational and extra-curricular activities. The educational-methodological provision of the model of training future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education in professional activity and pedagogical conditions of its implementation is developed and implemented. It is proved that educational-methodological provision confirms effectiveness of the model and pedagogical conditions of its implementation. The effectiveness of the model of training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity and pedagogical conditions of its implementation has been experimentally tested.

Key words: professional training, future teacher of Ukrainian language and literature, media education means, training of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity, readiness of future teachers of Ukrainian language and literature for the use of media education means in professional activity, model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 29.05.2019 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.